

Martin Soukup, ANTROPOLOGIE A MELANÉSIE. Z DOBY KAMENNÉ DO KYBERPROSTORU. Karolinum, Praha 2013, 630 s., barevné a černobílé obrázky a ilustrace, přílohy, rejstříky, anglický souhrn.–

Dílo dnes již známého českého etnologa Martina Soukupa o Melanésii je v našem kontextu jak svým rozsahem, tak i svou úrovní počinem ojedinělým. Připomeňme oněch několik českých prací, jež se vztahují k Melanésii. Byl to na prvním místě amerikanista Čestmír Loukotka, který v roce 1952 v rámci *Les langues du monde* předložil klasifikaci papuánských jazyků, jejíž problémy jsem připomněl o mnoho let později (Vrhel, in *AUC-Studia Ethnologica* 2003: Čestmír Loukotka a exotické jazyky 2: Papua-Nová Guinea) v kritickém přiblížení. O něco dříve (Vrhel 1998: Antropologie sexuality a Melanésie) jsem upozornil na některé zvláštnosti antropologie v Melanésii. Uvedená stať stojí v blízkosti dvou veleznámých prací, jež se objevily v nakladatelství SLON – Bronislaw Malinowski: *Sex a represe v divošské společnosti* (2007, přeložili Martin Hříbek a Markéta Trojantová) a Margaret Mead: *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností* (2010, přeložila Gizela Kubrichtová). To jsou, pokud se nemýlím, jediné knižní práce z okruhu Melanésie; jejich mezinárodní pronikavost nelze zpochybňovat, ať už na ně budeme mít jakýkoliv názor. Odtud: nelze říci, že dílo Martina Soukupa zaplňuje mezeru; ono je počinem konstitutivním a sotva se mu vyrovnají areálově srovnatelná díla, pokud ovšem u nás něco takového existuje.

Téměř luxusně vypravená práce Martina Soukupa přibližuje dějiny antropologických výzkumů v Melanésii, sestávajíc

– abych se držel autorovy formulace – ze tří vyprávění: první z nich (Kultura a antropologie), kterou najdeme v první kapitole, je věnováno kultuře (zjevně kultuře vůbec?), jež je autorovi „těžištěm úvah“; mne naproti tomu staví před otázku, zda jde v případě omnibusového pojmu o navození vhodné souvislosti, nebo jde o zbytečnost. Tak trochu kontrastivně, kapitoly dvě až osm (Melanésie a Nová Guinea, Začátky antropologických výzkumů na Papui-Nové Guineji, Od expedice do Torresova průlivu k dlouhodobým terénním výzkumům, Zlatý věk výzkumů v Melanésii, Antropologie na ostrovech západního Pacifiku, První kontakt: antropologové míří do Vysočiny a Nové časy, nové výzvy), troufám si říci, podávají *strhující dějiny* antropologických zkoumání, dějiny, jež má Martin Soukup brilantně zvládnuty. Připomenu alespoň pár mezinárodně proslulých osobností: Malinowského, Meadovou, Batesona (jehož máme, byť částečně, k dispozici v češtině), mohu pokračovat Thurnwaldem, Barthem či „naším“ Leopoldem Pospíšilem zasvěceně přiblížených autorem; osobně jsem byl okouzlen přiblížením jednoho z manželů Margarety Meadové, a to Rea F. Fortuna, jež možná nejlépe dokládá Soukupovu narativní potenci. Konečně třetí část, poslední kapitola, to je vyprávění, do něhož již vstupuje Soukupova přímá zkušenost z terénu na Papui-Nové Guineji; v této souvislosti jsou asi nejvýraznější autorovy nungonské obrázkové vizualizace. Oceňuji rovněž Soukupovu schopnost zřehledňovat a pořádat, ať už se jeho tabulky vztahují k sociální struktuře nebo k prosté registraci, což má v případě Papui-Nové Guineje neobyčejný půvab. Je pochopitelné, že v tak rozsáhlém díle lze najít drobné chyby či

místa, jež by stála za diskusi. Tak trochu se podivuji zařazení Stinglovy „Předmluvy“; obávám se, že Margaretu Meadowou na Rudém náměstí s holí nespoknou ani dospívající chlupci se zájmem o dobrodružství či exotiku. Také: nelíbí se mi podtitul, neboť není dostatečně výstižný; nelíbí se mi opakující se „empirická zkušenost“ stejně jako opakující se „následně“. Dodám ještě, že „prelogismus“ Lévy-Bruhla pochází z roku 1910, kdy poprvé vycházejí *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*. Potud několik bezvýznamných námětů – námětů k dílu v našem kontextu *jedinečnému a zakladatelskému*.

František Vrhel (ÚE FF UK, Praha)

Jan Al Saheb, MORAVŠTÍ NEKATOLÍCI A TĚŠÍNSKO V PŘEDTOLERANČNÍM OBDOBÍ. EDICE VYBRANÝCH DOKUMENTŮ. Muzeum Těšínska, Český Těšín 2013, 211 s.–

Recenzovaná práce Jana Al Saheba byla vydána jako 21. svazek řady „Studie o Těšínsku“. Sestává z edice dokumentů týkajících se tajných nekatolíků na hukvaldském panství na počátku 70. let 18. století a z rozsáhlé vstupní studie. Tato studie přibližuje nejprve rozdílný nábožensko-právní vývoj Moravy a Slezska. Rozdílnost zmiňovaného vývoje vytvářela na pomezí Moravy a Slezska konfesní napětí, jehož jsou editované listiny svědectvím. Přiblíženy jsou následně styky moravských tajných nekatolíků s jejich souvěrci na Těšínsku (zejména tzv. valašské poutě do kostela milosti v Těšíně, které se staly do jisté míry katalyzátorem vyhlášení náboženské tolerance

v habsburské monarchii roku 1781). V závěru úvodní studie jsou přiblíženy okolnosti, za nichž vznikly editované písemnosti: celá kauza začala 20. února 1771 konfiskací zakázaných evangelických knih, jež vedla k odhalení malé nekatolické diaspory na území farnosti Frenštát pod Radhoštěm. Celkem jedenáct závadných knih našel fryštátský farář Martin Benedikt Robotický u trojanovického pasekáře Jana Bernadského, svobodného sedláka Ignáce Kahánka v Lichnově a u Josefa Dobiáše z Rožnova pod Radhoštěm. Mezi zabavenými spisy převažovaly novější tisky, které se k delikventům dostaly z Těšínska, ale byly mezi nimi i tisky reformační, zděděné zřejmě po předcích. Z výslechů vyplynulo, že tyto knihy byly půjčovány a četla je řada osob. Po dezřelí se nicméně nepřiznali k nekatolictví a držbu závadných knih vysvětlovali neznalostí či zvědavostí. Z vyšetřování vyplynulo, že hlavním šířitelem závadných knih byl Václav Bernadský (otec Jana Bernadského), který emigroval z Moravy na Těšínsko, odkud knihy distribuoval. Vyšetřovací komise následně odeslala vyšetřovací spisy olomoucké konzistoři, která po udělení mírných církevních trestů postoupila věc moravskému guberniu v Brně k vyměření trestu za porušení světských zákonů. Autor v úvodní studii zpracovává jak dostupnou literaturu, tak i archivní prameny, přičemž archiválií bohatě využívá nejen v pasáži týkající se kauzy z roku 1771, ale i v ostatních částech studie. Za velice cenné je třeba považovat poznatky o rozsahu emigrace z Valašska na Těšínsko, čerpané prakticky výlučně z archivních pramenů Zemského archivu v Opavě, které vnášejí nový pohled na některé okolnosti valašských poutí na Těšínsko. Editované dokumenty spadají do okruhu pramenů označovaných jako